

North

— Art Magazine

NUMMER 82

Henrik Have – Lisbeth Hermansen – Peter Davis

Gunnar Aagaard Andersen – Porse Guld

Mikael Hansen i Skotland – Tony Perlheden

Uwe Max Jensen – Hæderspriser – Nye filmbøger

I mørkets hjerte

12 *Det er svært at slå sit navn fast som filmdokumentarist, endnu sværrer er det indenfor TV. Peter Davis har dog opnået et vist ry via deltagelse i adskillige filmfestivaler, men har ikke opnået den attraktive auteurstatus.*

Af Carl Nørsted

Dokumentarfilmskaber Peter Davis opdagede jeg først, da Natfilmfestivalen i 2005 skulle arrangere en serie om Sydafrika.

Lederen af Natfilmfestivalen, Kim Foss, havde stødt på Davis under en af sine mange festivalrejser. Peter Davis har faktisk skrevet en letlæselig sydafrikansk filmhistorie, »In Darkest Hollywood« (Ravan and Ohio University Press 1996), og betragtes internationalt som førende ekspert på området.

Materialet er baseret på ca. fem års research til filmen »In Darkest Hollywood«, der blev udsendt allerede i 1992. Denne producerede Davis og instruerede i samarbejde med amerikaneren Daniel Riesenfeld, en af de yngre dokumentarister udgået fra et universitetsmiljø. Davis havde forinden hjulpet Riesenfeld med at færdiggøre sin dokumentariske debutfilm om Sydafrika »Bopha!« (»Arrest!«).

Sydafrika har hidtil udgjort en glemte enklave i filmhistorien, husket udelukkende for (primært engelske og amerikanske) film propagerende mod apartheid. Filmhistorisk fokus ligger absolut på de forhenværende franske kolonier. Det gælder også Edward Buscombes »Cinema Today«, som jeg nylig har omtalt i North Art Magazine.

Boerkrigen var foruden Borgerkrigen et foretrukket emne for tidlig amerikansk filmindustri. D.W. Griffiths »The Zulu's Heart« fra august 1908 ridsede stereotyperne op omkring »the noble savage«: En zuluhøvding, der har mistet sin datter, beskytter en boerkvinde og hendes datter mod sin egen stamme, efter den har dræbt barnets far. Zuluerne spilles af sværtede hvide skuespillere.

En anden dramatisk mulighed lå i den altid interessante jagt på guld og diamanter, så netop Sydafrika blev langt mere end det øvrige Afrika eksponeret flittigt i amerikansk film. »The Great Kimberley Diamond Robbery« fra 1910 blev sågar indspillet on location.

En amerikaner, Isadore William Schlesinger, som havde solgt ejendomme og forsikringer i Sydafrika siden 1894, blev Sydafrikas første filmproducent, som indså handelsmulighederne under Første Verdenskrig og derfor stiftede African Film Productions. Inspireret af D.W. Griffiths »The Birth of a Nation« fra 1915 importerede han London Film Company's førende producent Harold M. Shaw (1877-1926) til at skrive og instruere det stort anlagte boerepos »De Voortrekkers« i 1916.

Shaw havde været pionerinstruktør hos Edison og Imp, som allerede i 1913 blev overført som producent til det netop startede og amerikansk dominerede London Film Company. »De Voortrekkers« satte sine markante spor ved at blive forbillede for James Cruzes store episke western »The Covered Wagon« fra 1923. De autentiske zuluer blev skamløst brugt til et mismask af konventionelt filmisk kærlighedsmelodrama kombineret med evindeligt vestlig fascination af afrikanske ritualer med vægt på enten brutalitet mod dyr eller fascination af dinglende dansebryster i

den italienske eventyrer og rejsekribent Attilio Gattis »Zeliv« (»Siliva the Zulu« 1927).

Gatti legitimerede sig ved at have tilknyttet en kendt antropolog Lidio Cipriani som rådgiver, men kun beklædning og danse kan afæske lidt etnologisk interesse. Peter Davis fik filmen underlagt med zulumusik fra 1940erne og 50erne suppleret med originalmusik af Themba Tana i 2004) og ledsaget af en stor fotografisk planche-udstilling, »Siliva«.

Sydafrikansk film - også film beregnet udelukkende for det apartheidramte sorte publikum - blev produceret af hvide produktionsselskaber.

Året efter apartheidstyrets indførelse i 1948 oprettede englænderne romanforfatteren Donald Swanson og skuespilleren Eric Rutherford, der via Gloria Green havde giftet sig ind i en rig indflydelsesrig og hvid sydafrikansk familie, produktionsselskabet Warrior Films i Johannesburg.

Donald Swansons »African Jim«/»Jim goes Jo'burg« blev den første film, der henvendte sig direkte til det sorte publikum med en patriotisk fortælling om fyren, der bryder op fra landsbyen for at få job i byen og først finder sin niche, da han bliver »singing waiter« i Ngonna Club's musikmiljø i Sophiatown. »The first full length entertainment film to be made in South Africa with an all native cast. It is

a simple film and its quaint mixture of the naive and the sophisticated is a true reflection of the African native in a modern city,« hed det i forteksterne.

Uanset producenteres attituder var markedet stort og blev kørt videre af forskellige hvide produktionshold. »Zonk!« (African Peoples Pictorial 1950) demonstrerer simpelthen samtlige importerede jazz- og Hollywood-stereotyper og fremstår som en lang sceneopræden med adaptioner af bl.a. Paul Robeson, Delta Rhythms Boys - ja sågar Al Jolson uden særpræg med tæppefald og konferencier i kjole og hvidt.

De fleste amerikanere nægter simpelthen at tro, at filmene ikke er ondarterede racistiske parodier fremstillet i USA. En stor indsats er fra mange sider gjort for at fortrænge dem fra racismens historie. Ghettoen Sophiatown, hvor de alle udspiller sig, blev bulldozet i 1955 og er respektfuldt rekonstrueret i Zola Masekos spillefilm »Drum« (Sydafrika/England 2004).

Først i 1951 dukkede den første anti-apartheidfilm op, »Cry, the Beloved Country« (»Ve, mit elskede land« efter Alan Patons roman) instrueret af Zoltan Korda, der ikke så mange år før havde besunget den engelske imperialisme i bl.a. »Junglebogen« fra 1939 og »Four Feathers« fra 1942.

Amerikaneren Lionel Rogosin optog i 1959 illegalt den vigtigste antiapartheidfilm »Come Back, Africa« - en blanding af fiktionsfilm og dokumentarisme. Rogosins arvinger fandt i hans efterladenskaber et bogmanuskript, »Come Back, Afrika - a Man Possessed« i år 2000. Dette kæmpe-manuskript blev - redigeret af Peter Davis - udgivet i Sydafrika i 2004 (STE Publishing), men er som bogen »In Darkest Hollywood« ret svær at opdrive. I øjeblikket arbejder Davis på en dokumentarfilm om Rogosin og hans kvaler med »Come Back, Africa«. Henning Carlsen lod sig inspirere af »Come Back, Africa« til sin gennembrudsfilm »Dilemma« i 1962 med manuskript af Nadine Gordimer.

Peter Davis canadiske firma Villon Films har opkøbt en stor del af rettighederne til mange af de omtalte filmhistorisk vigtige sydafrikanske film. Et meget snævert udvalg af disse blev (desværre under almindelig uopmærksomhed) vist under Natfilmfestivalen 2005 indledt af Peter Davis. Han har efterhånden produceret yderligere omkring 20 dokumentariske film om Sydafrika.

Peter Davis blev født i England i 1933 og eksperimenterede selv lærd som amatør-filmer. Han debuterede med den Jean Vigo-inspirerede »Shadowplay« i 1958/59 og uddannede sig til filmklipper på Mer-ton Park Studios.

En hed kærlighedsaffære med en svensk flicka rykkede ham til Stockholm, hvor han var så lykkelig at havne midt i svensk Tv's opblomstring i 1960, hvor han som freelancer fik sine første egentlige fotograf-, instruktør- og producentopgaver - ofte i udlandet; bl.a. flere programmer om kulturen på Castros Cuba i 1964.

»Engelska bilder« lavede han i samarbejde med Staffan Lamm (født 1937), som er mest kendt for sin film om Russelltribunalet (færdiggjort så sent som 2003) samt spillefilmen »Farfars resa« fra 1993. Ingen af disse er Davis involveret i. Davis og Lamm har flere gange gennem årene genoptaget deres samarbejde via svensk TV.

En anden amerikaner, som sværmede for de svenske piger, Bob Shaye (født 1939), blev så fascineret, at han med Davis som fotograf skød den 19 minutter lange dokumentarfilm »On Fighting Witches« (1966) på Uppsalaegnen i midsommernatten. Bob Shaye kunne have ledt Davis i andre uheldige (?) retninger, da han siden hen blev stifter af produktions-

selskabet New Line Cinema, som kom til at stå for 1980ernes »A Nightmare on Elm Street« og »Fredag den 13.« samt senest »Lord of the Rings«-trilogien. Davis har planer om dokumentarisk uddybning med en film om sin svenske periode med særlig vægt på sin relation til Shaye, da Davis vitterligt har haft selveste Tolkien som lærer.

Bob (Robert) Elfström (søn af en svensk far og norsk mor, men født i USA), der fungerede som sportsproducent på Sveriges Radio (og gift med SRs »hallo flickan«), fotograferede en af Davis' tidligste Tv-film »Turistbuss« (1961). Bob brød op fra Sverige i 1967 og tog Davis med sig for at lave en dokumentarfilm om Den Dominikanske Republik, og i de næste mange år arbejdede Davis med freelanceopgaver primært styret fra New York State, men også opgaver for Canadian Broadcasting Corporation (CBC), britiske BBC foruden svensk og endog dansk TV.

Særlig interesse knyttede sig til den amerikanske CBS-produktion »Mission to Yenan« fra 1974, der omhandler en gruppe amerikanske Foreign Services officers forsøg på at kontakte de kinesiske kommunister sent under Anden Verdenskrig, som naturligvis fik deres karriere ødelagt under den kolde krig. Hvad der gør filmen særlig interessant, er, at den for en stor del er baseret på hidtil upubliceret materiale fra OSS (Officers' Strategic Services - ophavet til CIA) som blev samlet og redigeret af John Ford.

Bob Elfström blev hurtigt en kendt fotograf i USA og instruerede et par interessante lange musikkumentarfilm »Johnny Cash! The Man, His World, His Music« (1969) og »The Nashville Sound« (1979 uden Davis' medvirken).

Peter Davis ungdom blev styret af hans engagement i amerikanernes krig i Vietnam.

En af Davis' første amerikanske opgaver var som fotograf i 1968 af to antivietnamkrigsfilm produceret for svensk TV, instrueret af den svenske avantgardist Öyvind Fahlström (1928-76), som havde slået sig ned i New York. Han blev persona non grata i Sverige efter sin eksperimenterende semidokumentariske spillefilmsdebut »Du gamla du fria« (indspillet i 1969, men først udsendt i Sverige i 1972 og vist i begrænset udlandsdistribution under titlen »Provocation«).

I lighed med Staffan Lamms film om

4 Russell-tribunalet fik Davis allerede i 1967 udsendt »Anatomy of Violence«; et 30 minutters sammendrag af Symposium on the Dialectics of Liberation and the Demystification of Violence i London arrangeret af R.D. Laing med deltagelse af Jean-Paul Sartre, Simone de Beauvoir, Allen Ginsberg, Paul Sweezey, Paul Goodman, Herbert Marcuse, Stokely Carmichael og Malcolm X.

Davis deltog også som klipper af kortfilmen »America Against Itself« (om en antikrigsdemonstration i Chicago 1968) samt »This Bloody Blundering Business«, som han lavede for canadisk Tv i 1970. Selvom filmen omhandlede USA's krig mod spanierne om Filippinerne i 1898, havde filmen en ganske entydig parallel til My Lai-massakren. Til CBC lavede han også et portræt af en amerikansk desertør, som søgte asyl i Columbia University. Det er dog en anden Peter Davis, der står bag en af de mest kendte dokumentarfilm fra Vietnam-krigen, »Hearts and Minds«, fra 1975. Han er amerikansk journalist (født 1937) som har lavet dokumentarfilm for de amerikanske Tv-stationer ABC, CBS og PBS.

I 2004 holdt vores Peter Davis foredragsturné på adskillige amerikanske universiteter. Han blev rystet af den nuværende ungdoms apati overfor Irak-krigen og lavede inspireret af denne oplevelse »Where's George?«, der sætter datidens engagement op overfor nutidens apati. Davis oplevede desuden, at det var betydeligt sværere nu end i Vietnam-perioden at skaffe billeder fra amerikanske krigsaktiviteter.

Det var først fra 1995, at Peter Davis slog sig fast ned i Canada med produktionsfirmaet Villon Films opkaldt efter den uregerlige og omkringstreffende middelalder- og renæssancepoet.

Udover mange Tv-opgaver har Peter Davis virke så godt som siden 1975 været viet til dokumentation af Sydafrika. Hans vidtfavnende dokumentation rummer ca. 60 dokumentarfilm i spillefilmlængde. Hans egen favorit er USA-produktionen »Rise and Fall of the Borscht Belt«, der historisk viser den jødiske assimilation i USA. I øjeblikket er han ved at fuldføre en biografisk film om jazzmusikeren Hoagy Carmichael.